

ПРОСЛАВА ДАНА ЗАШТИТЕ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ

Милка Чанак-Медић

ГОВОР КОЈИМ ЈЕ ОТВОРЕНА III ПРОСЛАВА
ДАНА ЗАШТИТЕ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ

Уважени гости, драге колегинице и колеге,

Сваком конзерватору чини велико задовољство што прослави дана заштите споменика културе присуствује, као данас, тако велики број угледних научника и друштвених радника. Поздрављајући их желим да им захвалим, у име Друштва и његових чланова, што су се одазвали нашем позиву. Јер, својим присуством одају признање напорима на чувању културне баштине, остварењима постигнутим на том пољу и уједно дају подршку предузимању нових подухвата усмерених ка истоме циљу.

Одржавање ове прославе и свих важнијих претходних везаних за делатност заштите културног наслеђа у овој кући, у Народном музеју у Београду, није случајно. Оно као да сведочи о сталној вези која од самога почетка, од времена образовања првих одељења за чување старина у Народном музеју, до данас, траје између музејске делатности и оне којом се ми конзерватори бавимо. Сарадња са нашим колегама из музеја била је увек успешна, па и данас, захваљујући њима, а нарочито директору др Владимиру Кондићу, у могућности смо да прославу овде одржимо. Зато им, у име Друштва конзерватора Србије, најтоплије захваљујем.

Свака годишњица и прослава Дана заштите споменика културе обавезује нас да се осврнемо на протекла остварења и да најзаслужнијим ствараоцима на пољу заштите културног наслеђа одамо признање. Неопходно је једновремено размишљати и о данашњем тренутку и о непосредним обавезама.

Као што вам је свима познато, у протеклој години донет је нов Закон о заштити културних добара, чиме је, може се слободно рећи, озваничено једно стање у служби заштите споменичког наслеђа које се

већ раније наслућивало. Сада је постало очигледно да је неминовно осавремењивање наших установа и усмеравање њихове делатности у нешто друкчијем правцу. Та чињеница налаже велику обазривост, поред тога што представља и највећу одговорност. Јер, одани и посвећени послу којим се бавимо, некада настојимо да учинимо одвећ брзе, па стога и недо-вољно разложне подухвате. Данас је због тога неопходна предузимљивост и одважност да би се напустили превазиђени облици рада исто онолико колико је потребна будност да би се сачувале добре и корисне тековине досада уложених напора.

Прилика је да се подсетимо да је послератна заштита споменика културе замишљена добро и да је заснована на врло широким основама. Она је образована по угледу на развијене истоврсне делатности у земљама са дугом традицијом чувања историјских споменика. Заштита и сваки непосредан рад на споменицима схваћен је као део сложеног посла који започиње истраживањем и проучавањем, а има свој исход у потпуној физичкој заштити и уређењу споменика. Тако је већ пре више од двадесет година усвојено правило да се већи радови на споменицима не могу започети без претходне озбиљне научне, техничке и историјске студије и да сав документарни материјал о изведеним радовима мора бити обрађен и сређен тако да може бити у сваком тренутку објављен. Замисли наших првих, послератних конзерватора и истраживача споменика - да се у савременој заштити морају равноправно прожимати исходи хуманистичких, техничких и природних наука - била је од огромног утицаја на стварање модерних установа заштите културног наслеђа. Потреба мултидисциплинарних истраживања, што се данас тако често истиче, изражена је, дакле, у области заштите споменика културе на самом почетку њеног оснивања. Изузетно добра и темељна припрема историчара уметности, археолога и историчара архитектуре, са друге стране, чинила је сигурне основе на којима су те замисли могле бити остварене. На првим великим огледним радилиштима, као у Св. Софији у Охриду на пример, овако схваћен рад успешно је и узорно примењен.

Посматрана са данашњег становишта историја послератног рада на заштити културне баштине не пружа у целом свом току јединствену слику. Тако изгледа као да су се, у времену које нам је непосредно претходило, изгубила та строга мерила у делатности којом се бавимо и да смо се одвећ окренули практичним, техничким проблемима. Због недостатка широким замисли, међутим, понекад нисмо нашли чак ни добра, ни одговарајућа технолошка решења. Зато данас поново настојимо да истраживачки поступак, пројектански и техничко-конзерваторски буду делови јединственог недељивог тока, што је нашло одраза и у новом Закону о заштити културних добара, јер је једино тим путем могуће остварити успешну заштиту споменика. Ако, дакле, данас говоримо о новим облицима рада на заштити културног наслеђа,

онда морамо првенствено мислити на потребу осавремењавања струке и на стварање услова за даљи напредак у том правцу.

Улива наду чињеница да је у протеклој години започела са радом једна од најсавременијих физичко-хемијских лабораторија за истраживања и студију проблема заштите материјала са споменика градитељства, у Народном музеју у Београду, а већ од раније ту успешно раде лабораторије за конзервацију музејских предмета и за заштиту уметничких дела. На многобројним радилиштима у Србији сваке године бројни археолози, историчари уметности, етнологи, сликари и архитекте предузимају истраживања и заштиту културног и уметничког наслеђа. Већ више од две деценије улажу се напори у очување и уређење највреднијег националног наслеђа. Радови ове врсте приводе се крају на највећем броју споменика. Многобројни једноставнији послови, такође су окончани на мањим споменицима, па се тежиште рада, последњих година, поступно преноси на истраживања и уређење околине манастирских цркава и средњовековних градова и на заштиту великих и значајних археолошких терена и налазишта. Међу овим последњим нарочиту пажњу привлаче недавно обновљени радови на Царичином граду, крунисани лепим успесима на терену у конзервацији грађевина и мозаика и значајним исходима у проучавању његових споменика, што је најпотпуније дошло до изражаја на недавној изложби у Галерији САНУ. Још већи подухват на пољу истраживања споменичког наслеђа остварен је у протеклој години на једном другом археолошком терену у Србији - у Костолцу, благодаревно околности да је ту постигнута једна од најуспешнијих сарадњи са привредним организацијама, а један изузетан истраживачки подухват, који ће се моћи мерити са оним оствареним у Бердапу, припрема се за подручје које ће бити потпуно после изградње друге хидроелектране на Дунаву. Охрабрујући су и подстицајни исходи радова на средњовековним градовима; у Сталаћу откривена је палата са ванредним налазима, а на једној другој тврђави - на Кознику, нађен је јединствен систем инфраструктуре са бројним значајним покретним налазима. Нису мање значајни ни исходи других истраживачких и конзерваторских радова, као оних у Славковици, Митрополији, на Београдској тврђави, у Павловцу, или у Милентији, где су истраживања, после дужег прекида, продужена. На свим тим локалитетима откривена су многа нова непозната дела или су изашли на светлост дана нови споменици. Ранијим открићима у Бањи Прибојској прикључена су нова којима су обogaћена наша сазнања о зидном сликарству из XIV века, а фреске у Љубостињи, Станичењу, Белој Цркви Каранској заблистале су својом некадашњом лепотом после радова остварених у протеклој години.

У заштити културног наслеђа, насупрот стању које је владало последње деценије, када су се у настојању да се прошире дometи њеног деловања образовале неколике нове установе у унутрашњости Србије и на њих поступно преносили многи послови и многе одговорности што је имало за последицу и извесно подвајање и

недовољно међусобно повезивање конзерватора, на- супрот таквом стању, данас се налазимо пред јас- ном и снажно израженом потребом за заједничким де- ловањем. Иста клима има одраза и на рад Друштва конзерватора Србије, јер иако су друштвене и стру- ковне активности у опадању у многим областима, ме- ђу посленицима заштите културног наслеђа осећа се већ одавно потреба да Друштво постане важан чини- лац у решавању питања којима се ми, конзерватори, бавимо. Друштво настоји да то оствари покретањем свога гласила, чији је први број припремљен за ову прославу, организовањем стручних саветовања, од којих ће следећи, у мају месецу, бити посвећен једној изузетно важној и актуелној теми: разгово- рима о видовима и проблемима који прате обнову гра- дитељског наслеђа. Конзерватори извесних струка - у секцији за заштиту музејских предмета, библиоте- чког и сличног материјала - са изузетним залагањем и успехом одржавају стручне скупове и размењују искуства. Благодареви, најзад, залагању чланова Друштва и њиховој узајамној солидарности, обележа- вамо Дан заштите споменика културе сваке године и одајемо признање најзаслужнијим ствараоцима на под- ручју заштите и проучавања културног наслеђа. У основи таквог стања лежи наша оданост и вера у ва- љаност посла којим се бавимо. Подржава нас у томе околност да се љубав и разумевање за културну и уметничку баштину испољава данас веома снажно и да је то једна општа, универзална наклоност људи да- нашега доба. То је поуздан доказ да је у питању један вид новог хуманизма у којем културно наслеђе, као трајно добро, има сасвим одређену улогу у ства- рању културе нашег времена и образовању потпуније и духовније личности. Оно је неодвојиво од човека и његове свести о сопственом бићу, поред тога што остаје ослонац сваком самосвојном уметничком ства- рању.

* * *

Прегаоцима заслужним за утемељење службе заштите споменика културе и за образовање наше свести о зна- чају културног наслеђа, Друштво конзерватора Србије доделиће и ове године награде. Раније образован Од- бор за награде чији је председник редовни професор Филозофског факултета, академик Др Војислав Ј. Ђурић, донео је о томе одлуку. Молим Радомира Станића да у име Одбора прочита извештај и, председника Одбора Др Војислава Ђурића да награде за 1978. годину, у име Друштва конзерватора Србије, додели.

